

Astridlaan (Nieuwpoort, West-Vlaanderen)

Projectcode: 2017A139

Januari 2017

ARCHEOLOGIENOTA MET BEPERKTE SAMENSTELLING

Colofon

Ruben Willaert bvba
Ten Briele 14 bus 15
8200 Sint-Michiels-Brugge

Auteurs: Clara Thys, Aaron Willaert
Wetenschappelijke begeleiding: Dieter Demey, Janiek De Gryse, Johan Termote

Het eventuele nummer van het wettelijk depot of het buitenlandse equivalent hiervan: /
De naam en het erkenningsnummer van de erkende archeoloog:
Janiek De Gryse, OE/ERK/Archeoloog/2015/00043

© Ruben Willaert bvba, Sint-Michiels-Brugge, 2017

Niets uit deze uitgave mag vermenigvuldigd en/of openbaar gemaakt worden door middel van druk, fotokopie of welke wijze dan ook zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van Ruben Willaert bvba.

Ruben Willaert bvba aanvaardt geen aansprakelijkheid voor eventuele schade voortvloeiend uit de toepassing van de adviezen of het gebruik van de resultaten van dit onderzoek.

INHOUDSTAFEL

Deel 1: Resultaten van het bureauonderzoek	4
1.1 Beschrijvend gedeelte	4
1.1.1 Administratieve gegevens	4
1.2 Onderzoeksopdracht	6
1.2.1 Onderzoekskader	6
1.2.2 Ruimtelijke situering	6
1.2.3 Juridische context	7
1.2.4 Randvoorwaarden	7
1.2.5 Archeologische voorkennis van het terrein	8
1.2.6 Geplande ingrepen en hun impact op het bodemarchief	8
1.2.7 Onderzoeksmethode- en strategie	9
1.2.7.1 Methode	9
1.2.7.2 Fysisch geografische situatie	9
1.2.7.3 Bekende archeologische vindplaatsen	9
1.2.7.4 Archeologische indicatoren en cultuurhistorisch kader	9
1.2.7.5 Verstoringshistoriek	10
1.2.7.6 Algemene wetenschappelijke advisering en advies van specialisten	10
1.3 Doorslaggevende aspect	11
1.3.1 Geplande werken	11
1.3.2 Historisch kader en verstoringshistoriek	11
1.3.2.1.1 Historische achtergrond	11
1.3.2.1.2 Historische kaarten	13
1.3.2.1.3 Huidige gebruik en verstoringen	16
1.4 De datering en interpretatie van het onderzochte gebied	19
1.5 Gemotiveerde advies over het al dan niet moeten nemen van maatregelen	19
Deel 3: Bibliografie	20
Deel 4: Bijlagen	21

FIGURENLIJST (2017A139)

Figuur 1: Projectgebied weergegeven op de GRB-basiskaart met aanduiding van de kadastrumnummers (Bron: Geopunt)	5
Figuur 2: Projectgebied weergegeven op de topografische kaart van België (Bron: Geopunt)	5
Figuur 3: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, middenschallig, winteropnamen, 2015 (Bron: Geopunt)	7
Figuur 4: visualisatie van de geplande werken.	8
Figuur 5: oppervlakten ingreep in de bodem.	8
Figuur 6: Projectgebied bij benadering weergegeven op het plan van Jacob van Deventer, 1558 (Bron: Koninklijke Bibliotheek van België)	14
Figuur 7: Projectgebied weergegeven op de Sanderuskaart, 1641 (Bron: Universiteitsbibliotheek Gent)	14
Figuur 8: Projectgebied weergegeven op de Ferrariskaart, 1771-1777 (Bron: Geopunt)	15
Figuur 9: Projectgebied weergegeven op de Vandermaelenkaart, 1848-1854 (Bron: Geopunt)	15
Figuur 10: Projectgebied weergegeven op de loopgravenkaart, 09-18 (Bron: Memorymap - 10-Armee-Belge-01-Ramscappelle-0918)	16
Figuur 11: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, kleinschalig, zomeropnamen, 1971 (Bron: Geopunt)	17
Figuur 12: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, kleinschalig, zomeropnamen, 1979-1990 (Bron: Geopunt)	17
Figuur 13: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, middenschallig, winteropnamen, 2000-2003 (Bron: Geopunt)	18
Figuur 14: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, middenschallig, winteropnamen, 2015 (Bron: Geopunt)	18

TABELLENLIJST (2017A139)

Tabel 1: Administratieve gegevens: De administratieve gegevens identificeren de actoren die betrokken zijn bij het vooronderzoek en de locatie van het vooronderzoek.	4
--	---

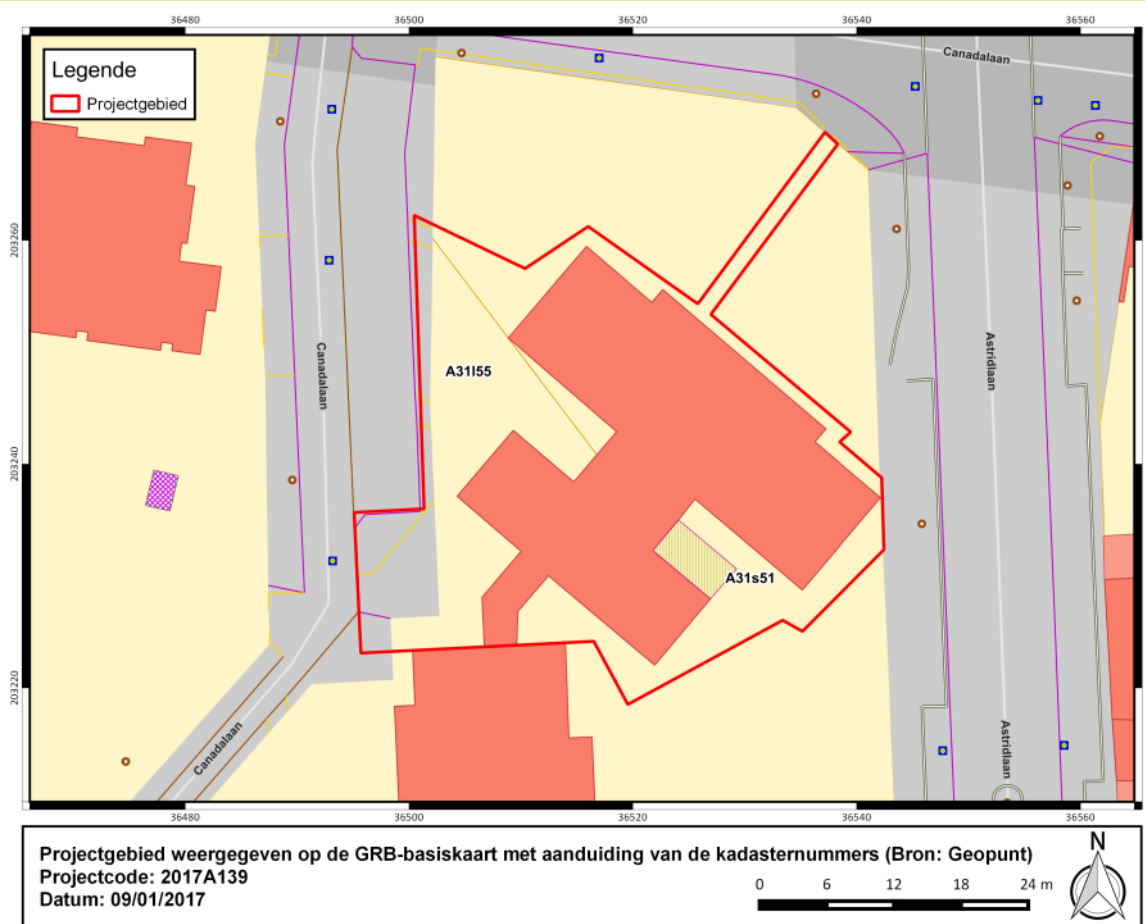
Deel 1: Resultaten van het bureauonderzoek

1.1 Beschrijvend gedeelte

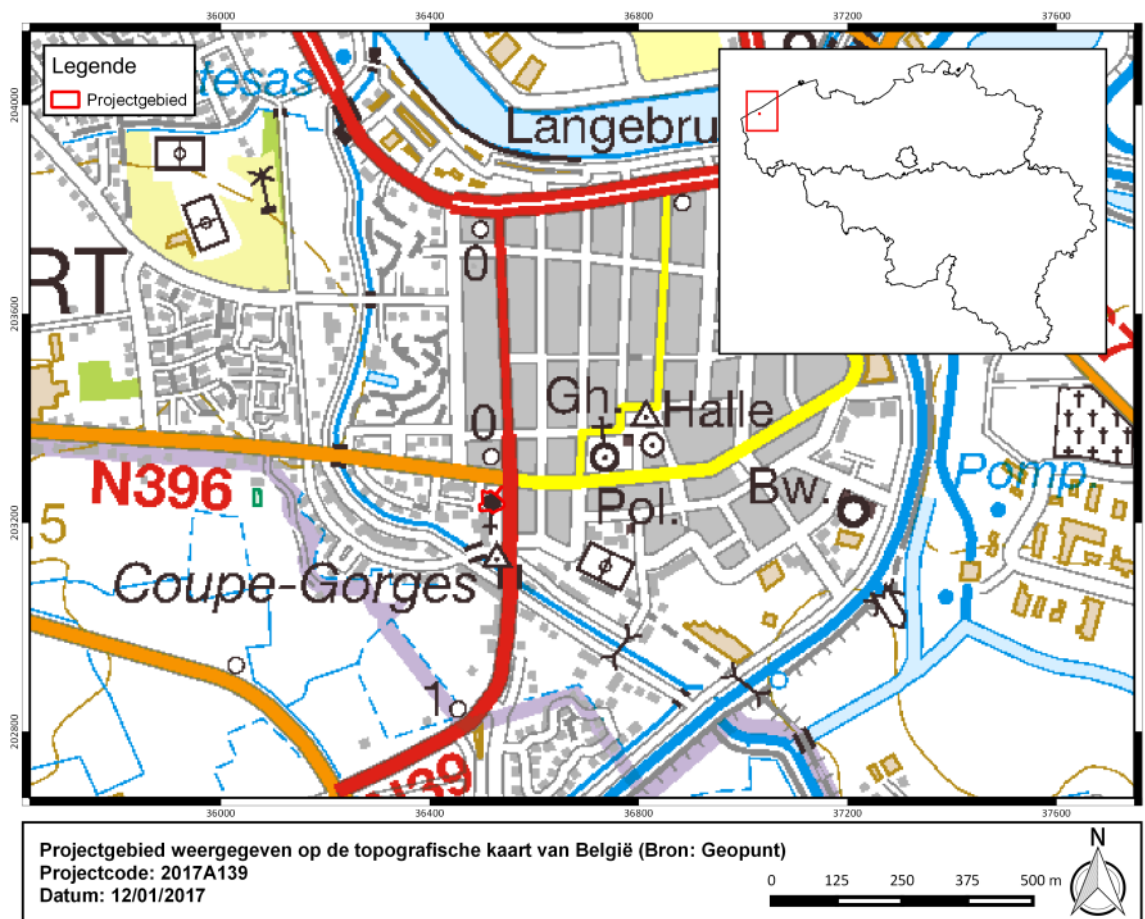
1.1.1 Administratieve gegevens

Tabel 1: Administratieve gegevens: De administratieve gegevens identificeren de actoren die betrokken zijn bij het vooronderzoek en de locatie van het vooronderzoek.

a) De locatie van het vooronderzoek met vermelding van:	Provincie	West-Vlaanderen
	Gemeente	Nieuwpoort
	Deelgemeente	/
	Postcode	8620
	Adres	Astridlaan
	Toponiem	Astridlaan
	Bounding box (Lambertcoördinaten)	X _{min} = 36473 Y _{min} = 203215 X _{max} = 36557 Y _{max} = 203274
b) Het kadasterperceel met vermelding van gemeente, afdeling, sectie, perceelsnummer of -nummers en kaartje	NIEUWPOORT 1e AFD; sectie A; perceel 31 S51 Figuur 1	
c) Een topografische kaart van het onderzochte gebied waarvan de schaal afgestemd is op de grootte van het projectgebied	Figuur 2	
d) Alle betrokken actoren en specialisten	Janiek De Gryse (erkend archeoloog) Dieter Demey (projectleider archeologie) Clara Thys (archeoloog) Joren De Tollenaere (aardkundige) Aaron Willaert (historicus)	
e) Personen buiten het project die geraadpleegd of betrokken werden voor algemene wetenschappelijke advisering	Johan Termote	

Figuur 1: Projectgebied weergegeven op de GRB-basiskaart met aanduiding van de kadastrumnummers (Bron: Geopunt)

Figuur 2: Projectgebied weergegeven op de topografische kaart van België (Bron: Geopunt)

1.2 Onderzoeksopdracht

1.2.1 Onderzoekskader

Aanleiding van onderhavig bureauonderzoek vormt de geplande sloop van een rusthuis in Nieuwpoort. Het projectgebied wordt in deze studie Astridlaan Nieuwpoort genoemd.

Met onderhavig bureauonderzoek wordt de eerste stap gezet van archeologisch vooronderzoek met het oog op het bekomen van een bekrachtigde archeologienota en aldus de behartiging van de archeologische belangen binnen de planrealisatie conform het actueel Vlaams erfgoedbeleid.

Het archeologisch vooronderzoek betracht vooreerst archeologische artefacten en sites op te sporen binnen de grenzen van projectgebied Astridlaan Nieuwpoort. Finaal formuleert het archeologisch vooronderzoek een beargumenteerde inschatting van het potentieel voor kennisvermeerdering van eventueel aanwezige archeologische resten binnen de grenzen van het projectgebied en hoe hiermee om te gaan in het kader van de planuitvoering.

Een dergelijke inschatting kan gebeuren na het beantwoorden van de volgende onderzoeksvragen:

- Wat is op basis van de bestaande bronnen, het archeologisch potentieel van het projectgebied?
- Zijn er indicaties voor de aanwezigheid van één of meerdere archeologische sites?
- Indien niet, kan de afwezigheid van indicaties op basis van de resultaten van het bureauonderzoek verklaard worden?
- Indien wel, kan op basis van bestaande bronnen bepaald worden wat de aard, datering en bewaring is?
- Wat is de verstoringshistoriek van het plangebied en welke invloed heeft dit op het archeologisch potentieel van het terrein?
- Welke impact hebben de geplande werken op het archeologisch bodemarchief?
- Wat is het wetenschappelijk kennispotentieel van een eventueel aanwezige archeologische site?

Er werd gekozen voor de opmaak van een archeologienota met beperkte samenstelling omwille van de aard van de werken, in combinatie met de verstoringshistoriek van het projectgebied.

1.2.2 Ruimtelijke situering

Het projectgebied is gelegen in Nieuwpoort, in het noorden van de provincie West-Vlaanderen. Het onderzoeksterrein situeert zich aan de hoek van de Canadalaan en de Astridlaan. Het dorpsplein met de Onze-Lieve-Vrouwekerk situeert zich ca. 400 meter ten noordoosten.

Figuur 3: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, middenschallig, winteropnamen, 2015 (Bron: Geopunt)

1.2.3 Juridische context

Het projectgebied bevindt zich volgens het gewestplan in gebied bestemd als woonzone. Het bevindt zich noch in een beschermde archeologische site, noch in een vastgestelde archeologische zone, noch in een zone waar geen archeologie te verwachten valt. Deze archeologienota wordt opgemaakt naar aanleiding van een geplande stedenbouwkundige vergunningsaanvraag waarbij de totale oppervlakte van de ingreep in de bodem 1000 m² of meer beslaat en de totale oppervlakte van de kadastrale percelen waarop de aanvraag betrekking heeft 3000 m² of meer bedraagt.

De kadastrale oppervlakte van het plangebied in kwestie bedraagt meer dan 3000m² en de ingreep in de bodem ca. 1340m²; vandaar is men verplicht een bekrachtigde archeologienota toe te voegen aan de vergunningsaanvraag.

1.2.4 Randvoorwaarden

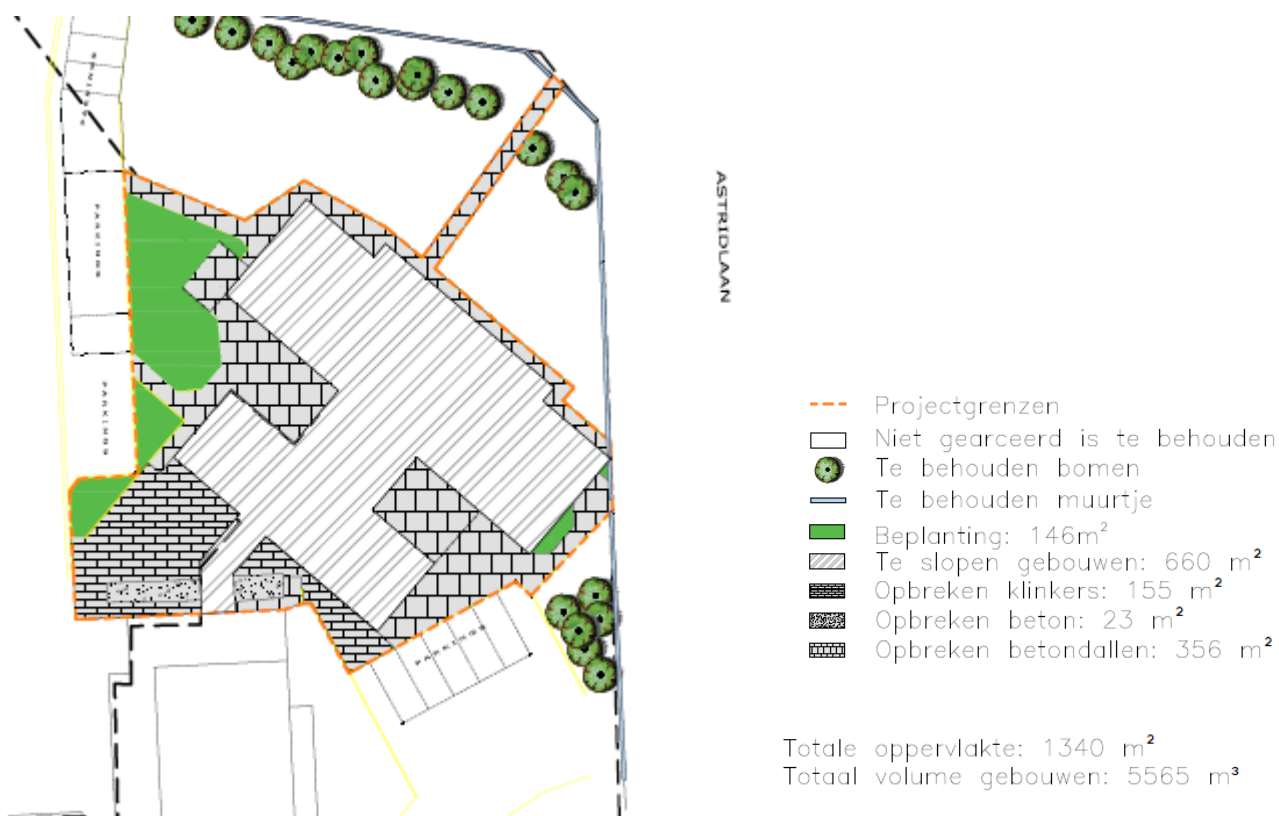
Voor het bureauonderzoek worden enkel toegankelijke en beschikbare bronnen gebruikt.

1.2.5 Archeologische voorkennis van het terrein

Binnen de grenzen van projectgebied Astridlaan Nieuwpoort werd in het verleden geen archeologisch onderzoek uitgevoerd.

1.2.6 Geplande ingrepen en hun impact op het bodemarchief

Opdrachtgever plant de sloop van de bestaande bebouwing incl. fundering/kelders/ondergrondse putten, alsook het opbreken van verhardingen en wegnemen beplantingen, private riolering opbreken, nivelleren terrein. Onder het oud herenhuis bevindt zich een kelder die ook gesloopt zal worden (zie bijlage 1: geplande werken).

Figuur 4: visualisatie van de geplande werken.

	Opp (m ²)	Uitgravingsdiepte (m)	Uitgraving (m ³)
Oud gebouw met kelder	403	2.5	1007.5
Resterende te slopen gebouwen	257	0.8	205.6
Weg te nemen beplanting	146	0.3	43.8
Opbreken klinkers	155	0.35	54.3
Opbreken beton	23	0.35	8.1
Opbreken betondallen	356	0.35	124.6
TOTAAL	1340		1443.9

Figuur 5: oppervlakten ingreep in de bodem.

1.2.7 Onderzoeksmethode- en strategie

1.2.7.1 Methode

Het archeologisch potentieel drukt een verwachting uit ten aanzien van voorkomen, aard, gaafheid en conservering van de archeologische resten in de ondergrond van de planlocatie. Het archeologisch potentieel is gebaseerd op vier variabelen: fysisch-geografische situatie, bekende archeologische vindplaatsen, archeologische indicatoren en verstoringshistoriek. Bij het raadplegen van dit bronnenmateriaal is gebleken dat er doorslaggevende elementen zijn die een archeologische vrijgave van het terrein vooropstellen. Om die reden werd niet enkel het relevante kaartmateriaal opgemaakt en bijgevoegd in deze archeologienota met beperkte samenstelling.

1.2.7.2 Fysisch geografische situatie

Geologische, geomorfologische en bodemkundige data informeren over de genese van het landschap in het plangebied, de bodemopbouw en de ligging en de stratigrafische positie van sedimenten waarin archeologische fenomenen kunnen voorkomen. Een aantal (prehistorische) vindplaatstypen kunnen bovendien uitgesproken gekoppeld worden aan specifiek aanwijsbare landschapsvormen. De aardkundige data laten ook toe om een verwachting te formuleren ten aanzien van de verschijningsvorm, d.i. de conserveringsgraad van het archeologische erfgoed.

Volgend kaartmateriaal werd geconsulteerd t.b.v. de aardkundige analyse van de projectlocatie:

- Tertiair geologische kaart van Vlaanderen
- Quartair geologische kaart van Vlaanderen
- Bodemkaart
- Digitaal Hoogtemodel van Vlaanderen
- Hydrografische kaart van Vlaanderen
- Bodemerosie kaart
- Geomorfologische kaart

1.2.7.3 Bekende archeologische vindplaatsen

Dit wijst op vindplaatsen waar de fysieke neerslag van menselijke activiteiten uit het verleden reeds werd vastgesteld en gedocumenteerd. Om een overzicht te krijgen van de bekende archeologische vindplaatsen binnen het projectgebied werd de Centrale Archeologische Inventaris van Agentschap Onroerend Erfgoed geraadpleegd.

1.2.7.4 Archeologische indicatoren en cultuurhistorisch kader

Archeologische indicatoren omvatten diverse datacategorieën zoals resultaten van non-intrusieve archeologische prospectietechnieken (bijvoorbeeld vondstmeldingen van metaaldetectie), toevallige vondsten bij niet-archeologische graafwerken, maar vooral ook historisch-cartografische, iconografische data en fotocollecties.

Om bij deze casus inzicht te verwerven over de archeologische indicatoren in het plangebied werd onderstaand historisch kaartmateriaal geanalyseerd:

- Plan van Jacob van Deventer, 1558
- Sanderuskaart, 1641
- Ferrariskaart, 1771-1777
- Vandermaelenkaart, 1848-1854
- Topografische kaart 1917

Op basis van dit kaartmateriaal kan het landgebruik vanaf de tweede helft van de 16de eeuw vastgesteld worden en de eventuele gevolgen ervan op het archeologisch bodemarchief ingeschat worden.

Deze gegevens werden aangevuld met informatie afkomstig uit archeologische en historische literatuur, daarnaast is ook gebruik gemaakt van data over de lokale toponymie en geschiedenis. De keuze van de bronnen is gebaseerd op graad van relevantie en toegankelijkheid.

1.2.7.5 Verstoringshistoriek

De verstoringsgraad van de planlocatie bepaalt in belangrijke mate de gaafheid en bewaringsgraad van het archeologische bodemarchief. Om een correcte inschatting van de verstoring van de bodem te kunnen maken kunnen allerhande bronnen van pas komen. Zo kan mondelinge informatie van vroegere gebruikers of bewoners, verslagen van bodemonderzoeken of informatie uit de aardwetenschappelijke kaarten een grote rol spelen bij het correct inschatten van de aanwezigheid en van de bewaringstoestand van de archeologische resten.

1.2.7.6 Algemene wetenschappelijke advisering en advies van specialisten

Het advies van Johan Termote werd ingewonnen ivm de potentiële kennisvermeerdering bij eventueel archeologisch onderzoek van het projectgebied.

1.3 Doorslaggevende aspect

In het geval van projectgebied 'Astridlaan Nieuwpoort' wordt geen vervolgonderzoek geadviseerd. Het doorslaggevende argument daarvoor is de aard van de geplande werken en de verstoringshistoriek van het projectgebied.

1.3.1 Geplande werken

cfr. 1.2.6. De geplande werken bestaan louter uit de sloop van de bestaande gebouwen, waarvan 403m² tot een diepte van 2.5m en 257m² tot een diepte van 0.8m, het wegnemen van beplanting over een oppervlak van 146m², het opbreken van klinkers over een oppervlak van 155m², het opbreken van beton over een oppervlak van 23m² en het opbreken van betondallen over een oppervlak van 356m². De diepte van opbrekingswerken en wegnemen van beplanting bedraagt maximaal 35 cm onder het huidige maaiveld.

1.3.2 Historisch kader en verstoringshistoriek

1.3.2.1.1 Historische achtergrond

De oudste dateerbare getuigen van menselijke aanwezigheid in de regio van de noordelijke Westhoek dateren uit het Midden-Neolithicum (3500-2500 voor Chr.) Het gaat om losse vondsten van gepolijste bijlen uit silex of hardsteen. De vondsten zijn hoofdzakelijk op de rand van de kustvlakte achtergelaten, wat doet vermoeden dat het veengebied toen reeds – omwille van zijn natuurlijke rijkdommen – een aantrekkingskracht op de mens uitoefende.¹ In het Laat-Neolithicum en de Bronstijd (2500-700 voor Chr.) waren de vestigingsmogelijkheden weinig gunstig door een verhoogde mariene invloed. Sporen uit deze periode werden alsnog niet aangetroffen. Door de vorming van een nieuwe, meer zeewaartse duinenrij vond het landschap stilaan een nieuw evenwicht. Radiocarbondatering wijst erop dat het duinenlandschap in de Vroege IJzertijd (700-500 voor Chr.) gestabiliseerd was, waardoor het in aanmerking kwam voor permanente bewoning en exploitatie. Onderzoek wees uit dat de sporen uit de IJzertijd behoren tot (semi-) permanente nederzettingen van veetelers, die zich in de zomerperiode ook bezig hielden met zoutwinning.² De concentratie van deze bewoning situeert zich allicht ten zuiden van Nieuwpoort, tussen De Panne en Zuydcoote. Vernieuwde studie van het gevonden vaatwerk wijst op een bewoning in de Late IJzertijd, meer bepaald vanaf de 'La Tène 1a – periode'.

Deze bewoning bleef continu doorlopen tot de komst van de Romeinen. De landschappen zullen zich onder druk van landschappelijke factoren regelmatig verlegd hebben. De oorspronkelijke bewoning was Keltisch. Aan deze Keltische overheersing kwam een einde in de 3de- 2de eeuw voor Chr. tijdens de vroeg-Germaanse invallen. Tot deze Belgae behoorde onder meer de stam van de Menapiërs, die de zoutproductie en de veeteelt in het duingebied verder ontwikkelden. De verzamelde gegevens omtrent de IJzertijdbewoners op de Oude Duinen getuigen van een goed georganiseerde gemeenschap met een specifieke taakverdeling. De Romeinse machthebbers zullen dan ook behoedzaam proberen om de Menapische bevolking in te passen in hun economisch systeem.³

Tijdens het Vroege en Hoge Keizerrijk was er een vernieuwde belangstelling voor dit gebied, grotendeels ingegeven door de politiek van expansie, waarbij getracht werd Germanië en Brittanië bij het imperium in te lijven. Het kustgebied won dus aan militair belang, terwijl het achterland de rol van bevoorradingsgebied toebedeeld kreeg. Er kwamen, allicht reeds onder Claudius, een reeks tussen

¹ Termote, J., Tussen Land en Zee; Het duingebied van Nieuwpoort tot De Panne, p.48.

² Op.cit., p.52.

³ Op.cit., p.53.

hinterland en Kustvlakte tot stand. De eerste duidelijke tekenen van romanisering duiken op vanaf 70 na Chr. Vondsten uit de Romeinse periode wijzen op een vrij dichte bewoning tot het 3de kwart van de derde eeuw. In deze periode zal de veeteelt –naast strand-en kustvisserij – een belangrijk aandeel hebben.⁴ Specifiek voor Nieuwpoort zijn er voor deze periode (50 voor Chr. - 270 na Chr) enkele losse vondsten langs de havengeul en een grafveld op een tweetal kilometer ten zuidwesten van de stad. In het begin van de 5de eeuw dienden de Romeinen, onder de steeds toenemende druk van Overrijnse volkeren, onze gebieden voorgoed te ontruimen.⁵

Aan het eind van de 5de eeuw of iets later nam de mariene invloed af en evolueerde het landschap achter de duinengordel tot een schorre, die zich geleidelijk meer landinwaarts verbreidde. Het duingebied zou door zijn veilige en gunstige ligging opnieuw een rol als uitvalspunt gaan vervullen.⁶ In het mondingsgebied van de IJzer zou het duingebied in de volgende eeuwen weer in het West-Europese handelsverkeer ingeschakeld worden. Getuige hiervan is de vondst van een tremmissis.⁷ De Noormanneninvallen, die de gebieden in de laatste decennia van de 9de eeuw teisterden, zorgden voor een politieke en socio-economische aardverschuiving. De Vlaamse graven wierpen zich op als de beschermers bij uitstek. De natuurlijke rijkdommen van de droogvallende kustvlakte vormden in de daaropvolgende eeuwen één van de steunpilaren van het grafelijk domein.

De eerste helft van de 10de eeuw werd gekenmerkt door een uitzonderlijke droogte. Vanop de zandplaten kwam een nieuw duingebied in de vorm van een loopduin tot ontwikkeling die de nog actieve geulen afsloot. De Spermaliegeul, die vanaf dan de regenwaters verzamelde, evolueerde tot de IJzer. Vanaf de 12de eeuw ontwikkelden de graven een sterke belangstelling voor dit gebied. Tijdens de grote West-Europese ontginningsbeweging tijdens de volle middeleeuwen werd het duingebied als veeweide geëxploiteerd. Ook de inplanting van woonkernen werd strak gecontroleerd. De uitbouw van Nieuwpoort door het Huis van Elzas in 1163 was de kroon op het werk.⁸ De stad verrees op de linkeroever van het IJzerestuarius op de jonge duin Sandeshoved. Op initiatief van de graven werden ook de waterwegen richting hinterland vernieuwd of aangepast. Nieuwpoort groeide uit tot de voorhaven van de steden Ieper, Diksmuide, Lo en Veurne. Tot de 14de eeuw kent de havenstad een gestage bevolkingsgroei. Overzichtelijke stadsplattegronden van Nieuwpoort verraden een weloverwogen uitbouw op basis van een planmatige verkaveling. Het dambordvormige stratenpatroon vormt het resultaat van meer dan twee eeuwen stadsontwikkeling. Tussen 1163 en het midden van de 13de eeuw werden tevens grote bouwwerken zoals de Onze-Lieve-Vrouwekerk en de Halle opgericht. Rond het begin van de 14de eeuw bereikt de stad zijn maximale uitbreiding. De crisis van de 14de eeuw liet namelijk ook in Nieuwpoort zijn sporen na, waardoor de stad implodeerde. In 1383 viel een Engels leger, onder leiding van Henry Despenser, Kust-Vlaanderen binnen. De raid toonde de kwetsbaarheid van het Vlaamse graafschap voor een aanval vanuit Engeland aan. Als reactie wordt de stad Nieuwpoort tussen 1386-1404 voor de eerste maal versterkt. De gordel, bestond uit een doorlopende bakstenen weermuur met halfronde torens en een natte gracht. Ook voor het economische leven betekende 1383 een keerpunt omdat het afnemend belang van de handelsvaart vanaf nu geleidelijk door het groeiend belang van de zeevisserij gecompenseerd wordt. De haven van Nieuwpoort profileerde zich als één van de belangrijkste Vlaamse vissershavens. In 1489 krijgt de stad overigens de stapelrechten van de gekaakte haring.⁹

Het strategisch belang van de duinengordel en de stad Nieuwpoort gingen ten volle spelen tijdens de godsdienstoorlogen van het laatste kwart van de 16de eeuw. De stad Nieuwpoort die sinds de Pacificatie van Gent (1576) in handen kwam van de Prins van Oranje werd in 1583 heroverd door de Spaanse troepen van Alexander Farnese. Het tegenoffensief van de Republiek der Nederlanden leidt in 1600 tot

⁴ Op.cit., p.56.

⁵ Op. cit., p.57.

⁶ Op. cit., p.58.

⁷ Munt uit eind 6de, begin 7de eeuw, geslagen in Naix, door muntmeester Chadoaldus (bron: Temote, p.59.)

⁸ Op.cit., p.62

⁹ Op.cit., p.70.

het het beleg van en de slag bij Nieuwpoort. De slag bij Nieuwpoort vond plaats in de duinen en het aanpalende strand in de hoek van de zee en de rechter-ljzeroever, op ca. 800 – 1000 meter van de eigenlijke monding. Slechts na 1604 kon de stad zijn economische activiteiten heropnemen. Ook tijdens de tweede helft van de 17de eeuw gaat de strategische betekenis van de stad opnieuw ten volle spelen. Nieuwpoort wordt een twistappel tussen de Fransen en de Spanjaarden. Hiertoe versterken de Spaanse ingenieurs de stad met een dubbel gebastioneerde verdedigingsgordel. Doorheen de 17de en de 18de eeuw zou de stad nog vijf keer met de Fransen te maken krijgen. (in 1647, 1658, 1745, 1793 en 1794). In 1785 liet Jozef II de vesting Nieuwpoort voor de eerste keer ontmantelen, op de oudste middeleeuwse stadsmuur na.¹⁰ Op de kaart van Ferraris is de dubbel gebastioneerde verdedigingsgordel nog duidelijk zichtbaar.

Na een korte periode in Franse revolutionaire handen, kwam de stad na het Congres van Wenen in Hollandse handen. Onder leiding van graaf Goblet wordt de versterking van Nieuwpoort tussen 1812-1822 volledig herwerkt. Gelijktijdig wordt ook de havengeul uitgediept en bedijkt én worden de sluizen en sassen geconcentreerd op het einde van de haven.¹¹ Na de onafhankelijkheid van België in 1830, leidt de genormaliseerde internationale toestand tot de opgave en de afbraak van enkele grensvestingen. Ondanks hevig protest start in 1861 de afbraak van de vesting Nieuwpoort, die 4 jaar zal duren. De vrijgekomen gronden bieden belangrijke expansiemogelijkheden waardoor de stad uiteindelijk uit de middeleeuwse begrenzing kan breken. Op de terreinen verrijzen allerlei gebouwen van openbaar nut. De toeristische uitbouw van Nieuwpoort-aan-Zee zal dit alles nog aanzwengelen.¹²

Door zijn strategische ligging aan de IJzermonding wordt Nieuwpoort in de frontlijn opgenomen. De Belgische troepen trekken zich na de val van Antwerpen terug achter de IJzer. Vanaf 17 oktober 1914 wordt het aan de benedenloop van de rivier palend gebied kunstmatig onder water gezet. Aldus fungeert het als belemmerende beschermingszone. Nieuwpoort ontsnapt aan de Duitse bezetting maar wordt volledig verwoest.¹³ De wederopbouw verloopt vrij snel, nagenoeg volledig volgens het aanlegplan van de Brugse architect Viérin. Het wederopbouwproject gebeurt op een historiserende manier. Na de Tweede Wereldoorlog groeit Nieuwpoort meer en meer uit tot een regionaal verzorgend centrum met gedifferentieerde functies. Ook de toeristische sector kent vanaf de tweede helft van de 20ste eeuw een sterke opgang.¹⁴

1.3.2.1.2 Historische kaarten

Studie van het historisch kaartmateriaal toont aan dat het projectgebied zich in de periferie van de kern van het Laat Middeleeuwse Nieuwpoort bevindt. Het terrein situeert zich meer bepaald ter hoogte van de 17de -19de eeuwse stadsgracht.

¹⁰ Agentschap Onroerend Erfgoed 2016: Nieuwpoort-Stad, Inventaris Onroerend Erfgoed [online], <https://id.erfgoed.net/erfgoedobjecten/121086> (geraadpleegd op 9 september 2016).

¹¹ Op.cit., p.106.

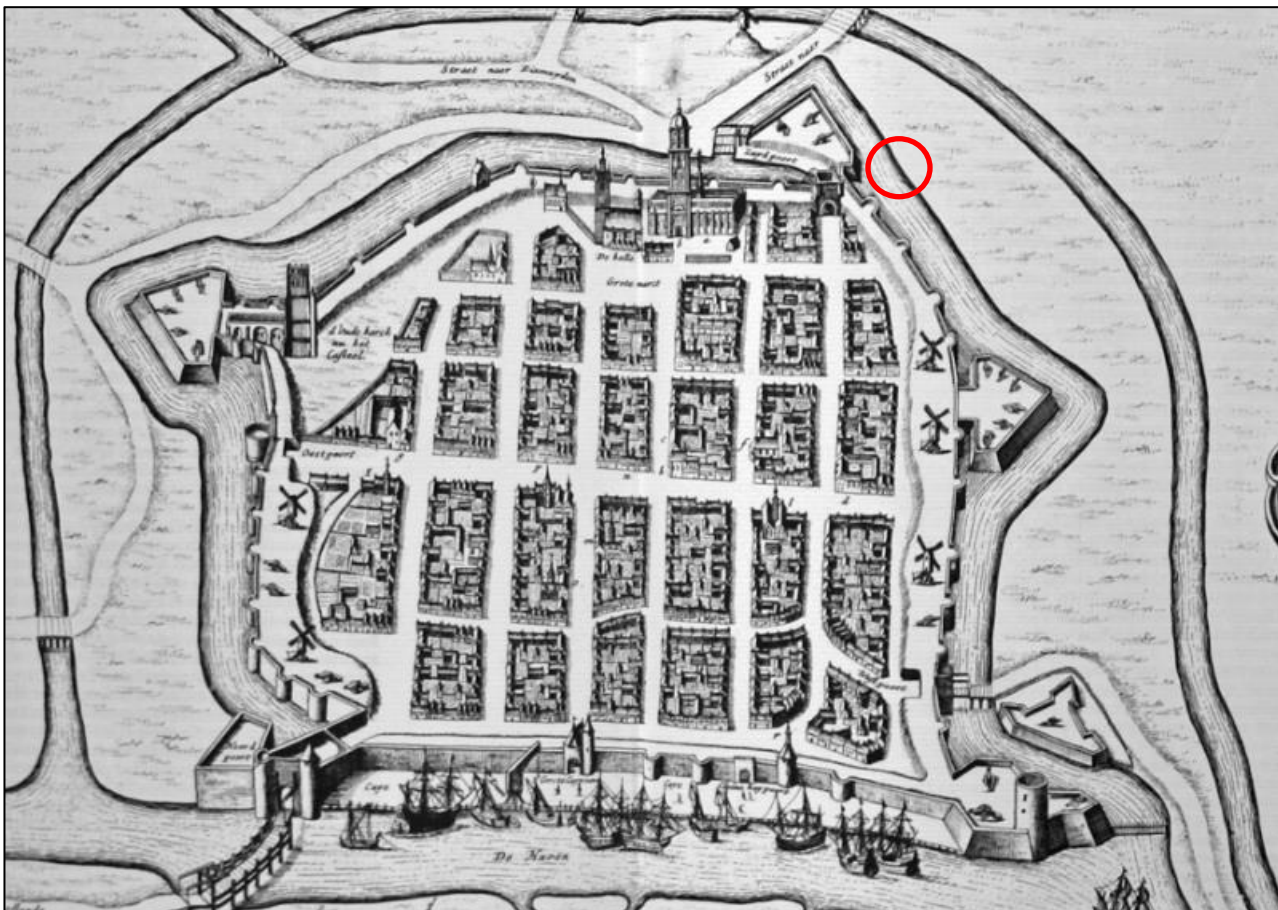
¹² Op.cit., p.106.

¹³ Op.cit., p.106.

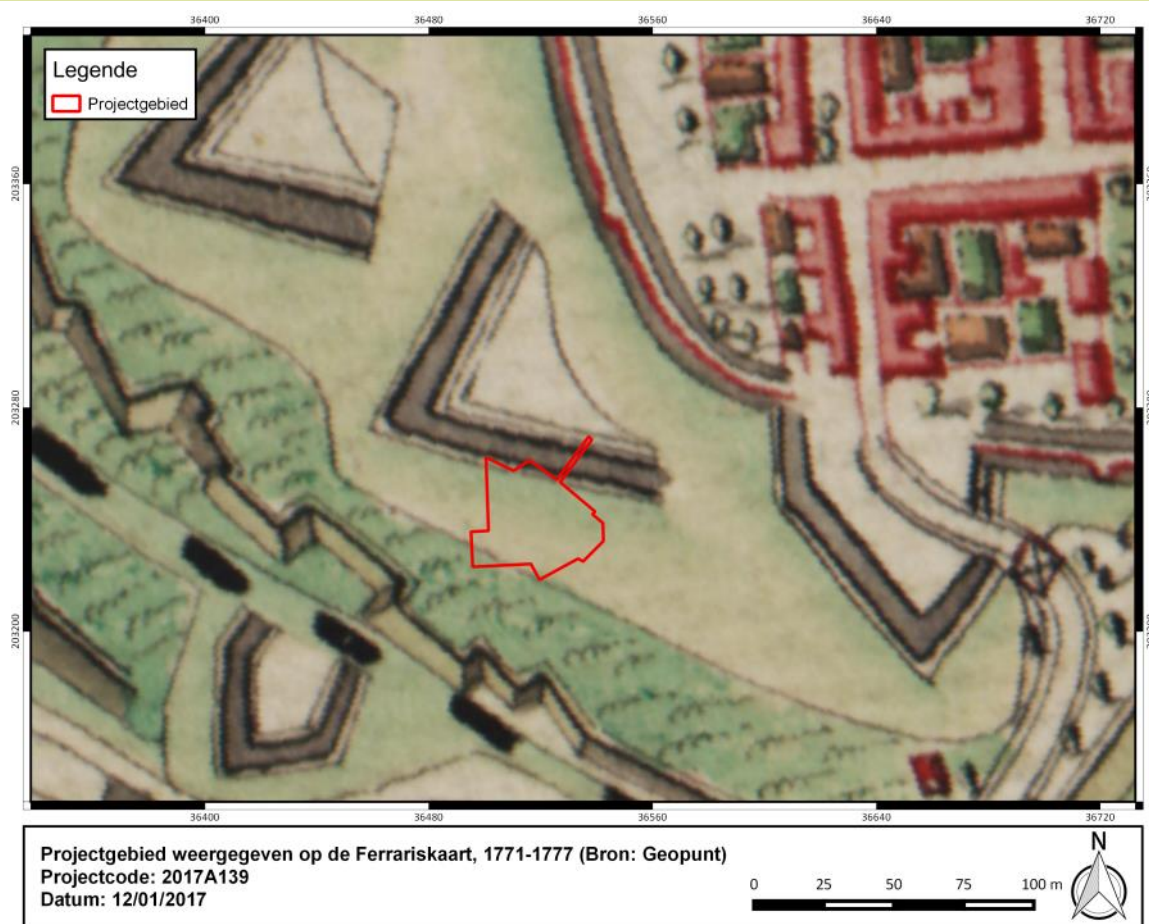
¹⁴ Op.cit., p.108.

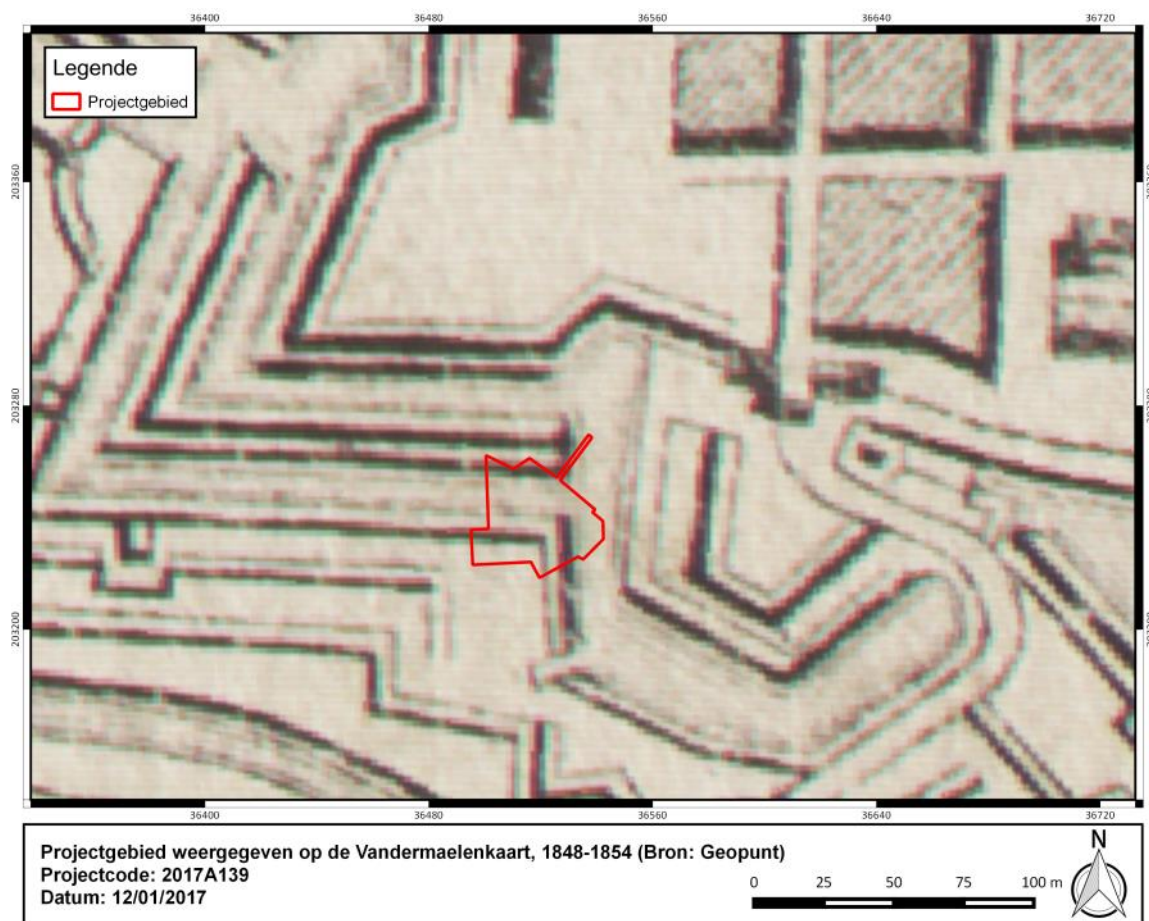
Figuur 6: Projectgebied bij benadering weergegeven op het plan van Jacob van Deventer, 1558 (Bron: Koninklijke Bibliotheek van België)

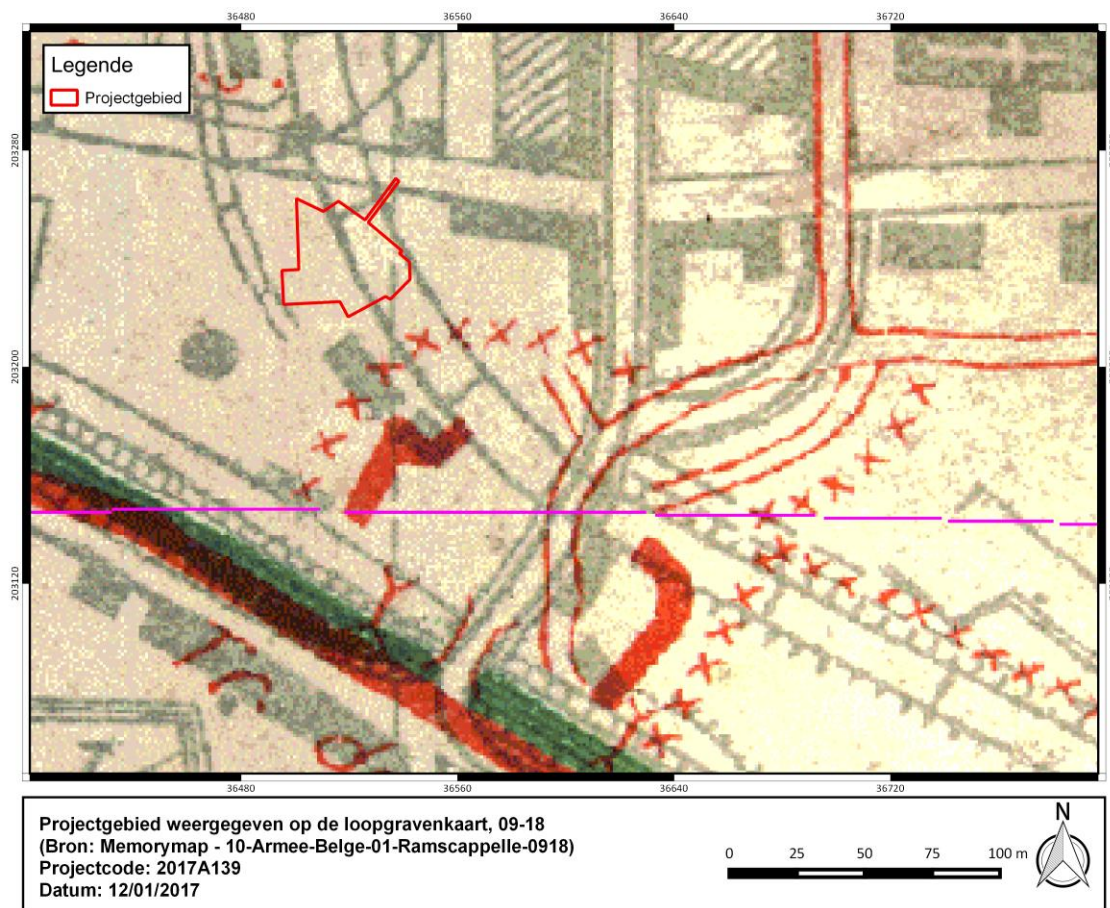
Figuur 7: Projectgebied weergegeven op de Sanderuskaart, 1641 (Bron: Universiteitsbibliotheek Gent)

Figuur 8: Projectgebied weergegeven op de Ferrariskaart, 1771-1777 (Bron: Geopunt)

Figuur 9: Projectgebied weergegeven op de Vandermaelenkaart, 1848-1854 (Bron: Geopunt)

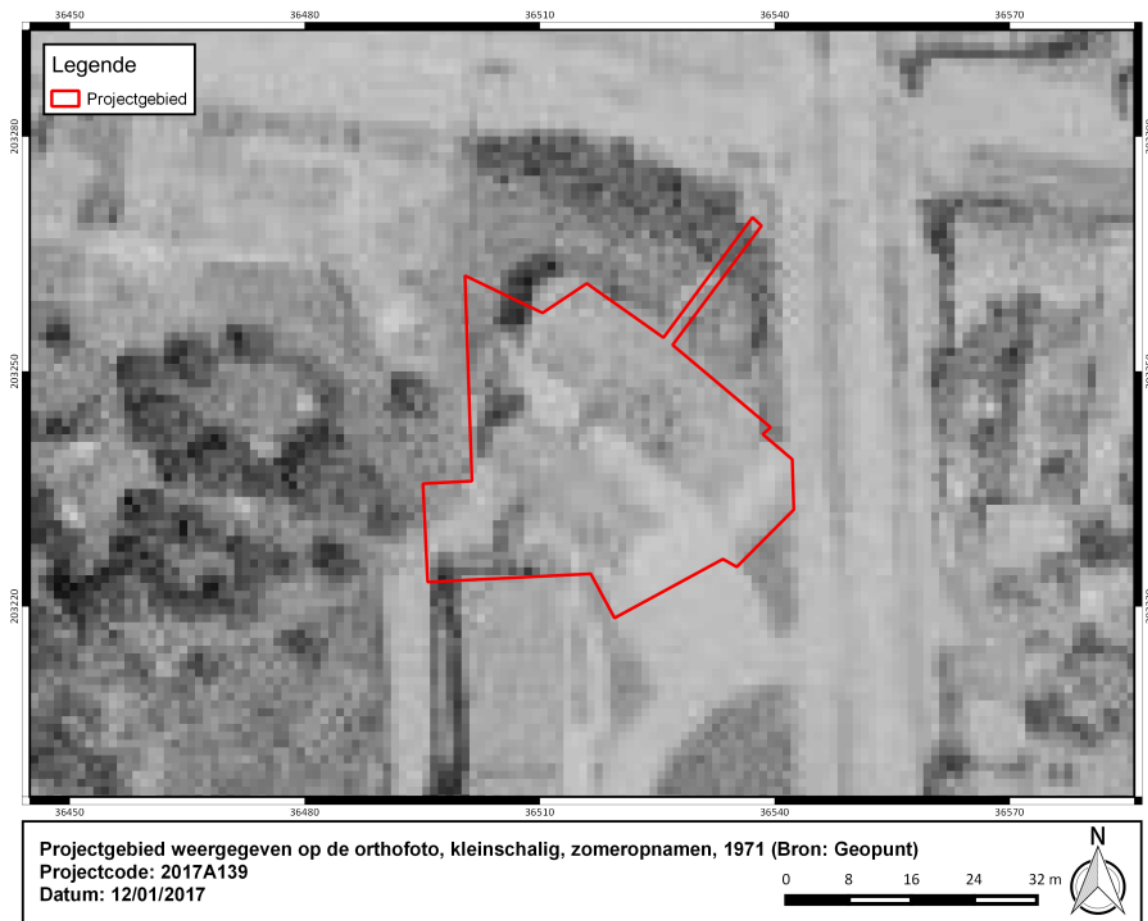

Figuur 10: Projectgebied weergegeven op de loopgravenkaart, 09-18 (Bron: Memorymap - 10-Armee-Belge-01-Ramscappelle-0918)

De topografische kaart van september 1918 geeft prikkeldraadversperring en spoorwegtracés weer in de nabije omgeving van het onderzoeksterrein. Ten zuiden van de locatie loopt de Tranchée de L'Archée. Binnen het onderzoeksterrein echter, zijn geen WO-I structuren waar te nemen.

1.3.2.1.3 Huidige gebruik en verstoringen

Onderstaande luchtfoto's geven aan dat het terrein zeker reeds bebouwd is sinds 1971.

Figuur 11: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, kleinschalig, zomeropnamen, 1971 (Bron: Geopunt)

Figuur 12: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, kleinschalig, zomeropnamen, 1979-1990 (Bron: Geopunt)

Figuur 13: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, middenschallig, winteropnamen, 2000-2003 (Bron: Geopunt)

Figuur 14: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, middenschallig, winteropnamen, 2015 (Bron: Geopunt)

1.4 De datering en interpretatie van het onderzochte gebied

Cartografisch onderzoek geeft aan dat het projectgebied zich niet binnen de middeleeuwse stadskern bevindt, maar wel ter hoogte van de 17de-19de eeuwse stadsgracht. De kans op middeleeuwse bewoning op deze locatie is heel erg klein. Dit doet vermoeden dat het terrein sterk verstoord werd door de graafwerken uitgevoerd voor het uitgraven en dichten van deze gracht. Oudere archeologische sporen worden hier dus niet verwacht.

1.5 Gemotiveerde advies over het al dan niet moeten nemen van maatregelen

Alle nuttige en noodzakelijke onderzoeken werden uitgevoerd.

In het geval van projectgebied 'Nieuwpoort Astridlaan wordt geen verder archeologisch onderzoek geadviseerd. De doorslaggevende argumenten daarvoor zijn de aard van de geplande werken en de verstoringshistoriek van het projectgebied.

De geplande werken bestaan louter uit de sloop van de bestaande gebouwen en verharding. Bovendien heeft cartografisch onderzoek aangetoond dat het projectgebied zich ter hoogte van de 17de-19de eeuwse stadsgracht situeert. Dit terrein is sterk vergraven.

De kans dat de uitvoering van de vergunningsaanvraag in kwestie archeologische sporen zal verstoren wordt zeer laag ingeschat. Indien er naast 19de eeuwse verstoringspakketten archeologische sporen aan het licht zouden komen, zou hierbij elke vorm van context zoek zijn. Het potentieel op kennisvermeerdering is dus zeer gering.

Bovendien zou het vanuit veiligheidsoverwegingen niet wenselijk zijn om tijdens de sloop profielen te registreren in instabiele grachtpakketten.

De afweging van de financiële kost van het archeologisch onderzoek tegenover de eventuele kenniswinst heeft geresulteerd in het advies om af te zien van verdere onderzoeksdaden.

Uiteraard moet wel gewezen worden op de bestaande archeologische meldingsplicht, conform artikel 5.4.1 van de vigerende wetgeving met betrekking tot het onroerend erfgoed.

Deel 3: Bibliografie

Agentschap Onroerend Erfgoed 2016

AGIV

DOV Vlaanderen

Geoportaal

Geopunt

Van Ranst, E. & Sys, C. 2000. Eenduidige legende voor de digitale bodemkaart van Vlaanderen. Universiteit Gent.

Deel 4: Bijlagen

Projectcode	2017A139
Onderwerp	Nieuwpoort Astridlaan
Plannummer	1
Type plan	Kadasterplan
Onderwerp plan	Locatie onderzoeksgebied
Aanmaakschaal	Onbekend
Aanmaakwijze	Digitaal
Datum	09/01/2017

Plannummer	2
Type plan	Topografische kaart
Onderwerp plan	Locatie onderzoeksgebied
Aanmaakschaal	Onbekend
Aanmaakwijze	Digitaal
Datum	12/01/2017

Plannummer	3
Type plan	Orthofoto
Onderwerp plan	Locatie onderzoeksgebied
Aanmaakschaal	Onbekend
Aanmaakwijze	Digitaal
Datum	2015

Plannummer	4
Type plan	Bouwplannen
Onderwerp plan	Geplande werken
Aanmaakschaal	Onbekend
Aanmaakwijze	Digitaal
Datum	Onbekend

Plannummer	5
Type plan	Tabel
Onderwerp plan	Oppervlakte ingreep
Aanmaakschaal	Onbekend
Aanmaakwijze	Digitaal
Datum	Onbekend

Plannummer	6
Type plan	Historische kaart
Onderwerp plan	Deventerkaart
Aanmaakschaal	Onbekend
Aanmaakwijze	Digitaal
Datum	1558

Plannummer	7
Type plan	Historische kaart
Onderwerp plan	Sanderus
Aanmaakschaal	Onbekend
Aanmaakwijze	Digitaal
Datum	1641

Plannummer	8
Type plan	Historische kaart
Onderwerp plan	Ferrariskaart
Aanmaakschaal	Onbekend
Aanmaakwijze	Digitaal
Datum	1771-1777

Plannummer	9
Type plan	Historische kaart
Onderwerp plan	Vandermaelen
Aanmaakschaal	Onbekend
Aanmaakwijze	Digitaal
Datum	1848-1854

Plannummer	10
Type plan	Historische kaart
Onderwerp plan	Loopgravenkaart
Aanmaakschaal	Onbekend
Aanmaakwijze	Digitaal
Datum	1917

Plannummer	11
Type plan	Orthofoto
Onderwerp plan	Locatie onderzoeksgebied
Aanmaakschaal	Onbekend
Aanmaakwijze	Digitaal
Datum	1971

Plannummer	12
Type plan	Orthofoto
Onderwerp plan	Locatie onderzoeksgebied
Aanmaakschaal	Onbekend
Aanmaakwijze	Digitaal
Datum	1979-1990

Plannummer	13
Type plan	Orthofoto
Onderwerp plan	Locatie onderzoeksgebied
Aanmaakschaal	Onbekend
Aanmaakwijze	Digitaal
Datum	2000-2003

Plannummer	14
Type plan	Orthofoto
Onderwerp plan	Locatie onderzoeksgebied
Aanmaakschaal	Onbekend
Aanmaakwijze	Digitaal
Datum	2015

Plannummer	15
Type plan	
Onderwerp plan	
Aanmaakschaal	Onbekend
Aanmaakwijze	Digitaal
Datum	

Plannummer	16
Type plan	
Onderwerp plan	
Aanmaakschaal	Onbekend
Aanmaakwijze	Digitaal
Datum	

Plannummer	17
Type plan	
Onderwerp plan	
Aanmaakschaal	Onbekend
Aanmaakwijze	Digitaal
Datum	

Plannummer	18
Type plan	
Onderwerp plan	
Aanmaakschaal	Onbekend
Aanmaakwijze	Digitaal
Datum	

Plannummer	19
Type plan	
Onderwerp plan	
Aanmaakschaal	Onbekend
Aanmaakwijze	Digitaal
Datum	

Plannummer	20
Type plan	
Onderwerp plan	
Aanmaakschaal	Onbekend
Aanmaakwijze	Digitaal
Datum	

Plannummer	21
Type plan	
Onderwerp plan	
Aanmaakschaal	Onbekend
Aanmaakwijze	Digitaal
Datum	

Plannummer	22
Type plan	
Onderwerp plan	
Aanmaakschaal	Onbekend
Aanmaakwijze	Digitaal
Datum	

Plannummer	23
Type plan	
Onderwerp plan	
Aanmaakschaal	Onbekend
Aanmaakwijze	Digitaal
Datum	

Plannummer	24
Type plan	
Onderwerp plan	
Aanmaakschaal	Onbekend
Aanmaakwijze	Digitaal
Datum	

Plannummer	25
Type plan	
Onderwerp plan	
Aanmaakschaal	Onbekend
Aanmaakwijze	Digitaal
Datum	

Plannummer	26
Type plan	
Onderwerp plan	
Aanmaakschaal	Onbekend
Aanmaakwijze	Digitaal
Datum	

Plannummer	27
Type plan	
Onderwerp plan	
Aanmaakschaal	Onbekend
Aanmaakwijze	Digitaal
Datum	

Plannummer	28
Type plan	
Onderwerp plan	
Aanmaakschaal	Onbekend
Aanmaakwijze	Digitaal
Datum	

Plannummer	29
Type plan	
Onderwerp plan	
Aanmaakschaal	Onbekend
Aanmaakwijze	Digitaal
Datum	

Plannummer	30
Type plan	
Onderwerp plan	
Aanmaakschaal	Onbekend
Aanmaakwijze	Digitaal
Datum	